

Сорочинська Оксана Андріївна

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методик дошкільної
й інклюзивної освіти

Житомирського державного університету імені Івана Франка, Житомир, Україна

E-mail: Sorochynska-o@zu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4823-1089>

Researcher ID: AAQ-4689-2020

Scopus: 58033265600

Блощинська Людмила Миколаївна

здобувачка вищої освіти

Житомирського державного університету імені Івана Франка, Житомир, Україна

E-mail: ludab74@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-4413-8784>

**Організація предметно-практичної діяльності дітей середнього дошкільного віку
з використанням природного матеріалу відповідно
до вимог сучасного освітнього простору ЗДО**

Статтю присвячено аналізу психофізичних змін, що відбуваються в дітей середнього дошкільного віку, які створюють сприятливі умови для ефективної взаємодії з предметами й інтенсифікації пізнавальної активності; деталізації й обґрунтуванню педагогічних умов та окресленню ефективних підходів до організації предметно-практичної діяльності дітей середнього дошкільного віку з використанням природного матеріалу. Мета статті – обґрунтувати педагогічні умови й окреслити ефективні підходи та методичний інструментарій до організації предметно-практичної діяльності дітей середнього дошкільного віку з використанням природного матеріалу відповідно до вимог сучасного освітнього простору ЗДО.

Методологія дослідження базується на аналізі нормативних документів організації освітнього процесу в ЗДО, наукових джерел і практичного досвіду ЗДО. Використано методи аналізу, порівняння, систематизації, класифікації та узагальнення.

Результати дослідження демонструють, що ефективність розвитку предметно-практичної діяльності залежить від комплексу педагогічних умов, до яких належать створення насиченого предметного середовища з природними об'єктами, роль вихователя як організатора, що стимулює самостійність і творчість дитини, інтеграція різних видів діяльності з природним матеріалом і педагогічна підтримка творчого потенціалу. Визначено, що педагогічний потенціал природних матеріалів проявляється в розвитку дрібної моторики, сенсорних здібностей, творчої активності й формуванні екологічної свідомості. У статті обґрунтовано застосування наочних (спостереження, демонстрація), словесних (бесіди, художнє слово) і практичних (вправи, ігри-експерименти, спільна й самостійна діяльність, проблемні ситуації) методів в організації предметно-практичної діяльності дітей середнього дошкільного віку з використанням природного матеріалу. Визначено ефективні форми роботи: індивідуальну, підгрупову та фронтальну. Наголошено на важливості спеціально організованого освітнього середовища, що включає спеціалізовані зони («куточки природи», «майстерні»), систематизацію матеріалів, забезпечення інструментарієм і презентацію дитячих робіт.

У висновках наголошується, що комплексна організація предметно-практичної діяльності не лише сприяє формуванню базових компетентностей дошкільника, а й виховує екологічну свідомість, створюючи міцну основу для його успішного навчання й адаптації у майбутньому.

Ключові слова: предметно-практична компетентність, предметно-практична діяльність, природні матеріали, діти середнього дошкільного віку, освітній процес, заклад дошкільної освіти, педагогічні умови та підходи, нормативно-правові аспекти.

Вступ. Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти передбачають переосмислення підходів до організації освітнього процесу відповідно до вимог Нової української школи, Державного стандарту дошкільної освіти та Концепції сталого розвитку. Особливої уваги потребує організація предметно-практичної діяльності дітей як провідного виду активності в середньому дошкільному віці, що сприяє не лише розвитку дрібної моторики, сенсорики, мислення й мовлення, а й формуванню креативності, самостійності, навичок співпраці та екологічної свідомості.

Використання природного матеріалу в цій діяльності відкриває широкі можливості для розвитку дитини, оскільки забезпечує сенсорне збагачення, стимулює пізнавальний інтерес, сприяє емоційному включенню у процес створення та дослідження. Природні матеріали доступні, варіативні за формою, текстурою, кольором і мають величезний потенціал для створення розвивального середовища, що відповідає засадам гуманістичної педагогіки, екологічного виховання й індивідуально-орієнтованого підходу.

Однак на практиці педагоги не завжди використовують природний матеріал як повноцінний ресурс для організації предметно-практичної діяльності, що зумовлено як недостатнім методичним забезпеченням, так і фрагментарністю підходів до інтеграції природничого компоненту в освітній процес. Це визначає потребу в науковому дослідженні, спрямованому на теоретичне обґрунтування й практичне наповнення змісту, форм і методів організації предметно-практичної діяльності дошкільників із використанням природного матеріалу відповідно до сучасних освітніх вимог і викликів.

Питання розвитку предметно-практичної компетентності в дітей дошкільного віку відображено в працях низки вітчизняних дослідників, серед яких – Г. Беленька, О. Бондаренко, В. Давидова, Л. Пісоцька й інші. Окремі аспекти формування цієї компетентності через організацію художньо-трудової діяльності висвітлюються в наукових роботах О. Сорочинської, І. Гоголи, які акцентують увагу на ефективності використання творчих методів у процесі взаємодії дитини з матеріальним середовищем. Педагоги О. Долинна й О. Низковська аналізували працю як важливий чинник розвитку предметно-практичних умінь дошкільників, зосереджуючись на її виховному та розвивальному потенціалі. У контексті дослідження творчого розвитку дітей дошкільного віку через предметно-практичну діяльність варто також згадати наукові напрацювання Н. Голоти, О. Дронової, Л. Калужької, С. Матвієнко, О. Половіної, Л. Янцур, які розглядають цей вид діяльності як важливий засіб формування креативності, самостійності й моторних навичок.

У дослідженнях Т. Гужанової та Є. Панченко предметно-практична й технологічна компетентність розглядається в контексті конструктивної діяльності дітей як з типовим розвитком, так і з особливими освітніми потребами. Автори надають конкретні методичні рекомендації щодо організації такої діяльності з урахуванням індивідуальних особливостей дітей.

Значний внесок у вивчення особливостей розвитку предметно-практичних дій у дітей п'ятого року життя зроблено О. Рудницькою, яка акцентує увагу на значенні спільної діяльності як умови ефективного формування відповідних умінь. Дослідження В. Кантаржи присвячене вивченню можливостей корекції предметно-практичної активності дітей старшого дошкільного віку з порушеннями моторики засобами фізичного виховання.

Педагогічний потенціал природних матеріалів у розвитку дітей дошкільного віку активно досліджується в сучасній науково-практичній літературі. У працях О. Кирилюк та О. Літченко розглянуто позитивний вплив природного матеріалу на розвиток дрібної моторики й творчих здібностей дітей молодшого дошкільного віку в процесі ліплення, що сприяє сенсомоторній координації та формуванню уяви. О. Гнізділова й М. Плисюк досліджували можливості використання природного матеріалу як засобу підготовки старших дошкільників до письма, підкреслюючи важливість сенсорного досвіду в опануванні графомоторних навичок.

Зважаючи на важливу роль дошкільного віку в загальному становленні дитини та її підготовці до систематичного навчання, виникає потреба в більш глибокому теоретичному й практичному аналізі організації предметно-практичної діяльності з використанням природного матеріалу як засобу розвитку ключових компетентностей.

Мета та завдання дослідження полягають в обґрунтуванні педагогічних умов та окресленні ефективних підходів до організації предметно-практичної діяльності дітей середнього дошкільного віку з використанням природного матеріалу відповідно до вимог сучасного освітнього простору закладу дошкільної освіти. Завдання дослідження: обґрунтувати актуальність і педагогічний потенціал природних матеріалів, деталізувати комплекс педагогічних умов та обґрунтувати методичний інструментарій організації предметно-практичної діяльності дітей середнього дошкільного віку дошкільників відповідно до вимог сучасного освітнього простору ЗДО.

Матеріали та методи дослідження. Наукове дослідження ґрунтується на аналізі нормативних документів щодо організації освітнього процесу в ЗДО, наукових джерел та узагальненні практичного

досвіду. Для досягнення поставленої мети задіяно комплекс теоретичних та емпіричних методів. Зокрема, використано аналіз, порівняння, систематизацію, класифікацію та узагальнення, що дало змогу структурувати теоретичні засади дослідження та сформувати цілісну картину вивченої проблеми.

Результати дослідження. У період середнього дошкільного віку (4–5 років) відбуваються значні зміни в психофізичних функціях дитини, що створює сприятливі умови для більш ефективної взаємодії з предметами, інтенсифікації пізнавальної активності та формування нових навичок. Зокрема, суттєво поліпшуються координація рухів, точність і сила пальців, що є необхідним для успішної роботи з дрібними елементами, чи будівництво з кубиків, малювання, вирізання, чи конструювання з природного матеріалу. Ця вдосконалена моторика дає дитині змогу вправно маніпулювати предметами, виконувати точні рухи та досягати конкретного практичного результату.

Окрім розвитку моторики, у дітей цього віку активно формується уява та здатність до творчого мислення. Вони починають використовувати предмети не лише за їхнім прямим призначенням, а й для створення нових ігрових ситуацій і конструкцій. Все більша уява дає їм змогу вигадувати нестандартні способи застосування предметів, створювати «фантастичні» об'єкти, що є невід'ємним складником розвитку практичних умінь і творчої активності. Паралельно відбувається активний розвиток мовлення: діти починають будувати складніші речення, детальніше описувати об'єкти та процеси. Це сприяє підвищенню їхньої здатності до планування власних дій і пояснення отриманих результатів. Розвинене мовлення дає дітям змогу чіткіше формулювати ідеї, обговорювати плани та рефлексувати над кінцевим продуктом, що є критично важливим у процесі конструктивної та предметно-практичної діяльності. Важливо також, що діти середнього дошкільного віку починають краще розуміти причинно-наслідкові зв'язки. Вони здатні передбачати результати своїх дій, що робить їхню діяльність більш цілеспрямованою та результативною.

Важливість предметно-практичної діяльності для всебічного розвитку дитини підтверджена численними дослідженнями українських і європейських психологів. Так, у посібнику Т. Дуткевич «Дитяча психологія» розглядаються принципи, методи й основні поняття дитячої психології, підкреслюється значення предметно-практичної діяльності в психічному розвитку дитини від народження до підліткового віку (Дуткевич, 2012). М. Монтессорі була переконана: «Руки – це інструмент розуму» – і розробила систему педагогічних засобів, які дають дитині змогу самостійно досліджувати навколишній світ через маніпуляції з різними матеріалами, сприяючи їхньому всебічному розвитку (Павленко, 2012: 218).

Актуальність і важливість розвитку предметно-практичної діяльності в дітей середнього дошкільного віку відображено в освітніх програмах ЗДО. Зокрема, програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» підкреслює її значення як засобу гармонійного розвитку, містить завдання з ознайомлення дошкільників із різними видами діяльності, що сприяють розвитку їхніх практичних навичок і технологічної компетентності (Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», 2017). Освітня програма «Впевнений старт» орієнтована на підготовку дітей до шкільного навчання, зокрема через розвиток предметно-практичної компетентності, включаючи завдання, спрямовані на формування необхідних умінь і навичок (Освітня програма «Впевнений старт», 2017). Парціальна програма «Творці майбутнього» в контексті предметно-практичної діяльності ставить акцент на розвиток дитини через гру й активну діяльність, пропонуючи широкий спектр завдань для всебічного розвитку дошкільника (Парціальна програма розвитку дитини «Творці майбутнього», 2022).

У науковій літературі зустрічаються поняття «предметно-практична компетентність» і «предметно-практична діяльність». Зокрема, у Базовому компоненті дошкільної освіти (БҚДО) в освітньому напрямі «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» охарактеризовано особливості сформованості предметно-практичної компетентності дітей дошкільного віку. Стандарт дошкільної освіти визначає предметно-практичну компетентність як здатність дитини за допомогою дорослого чи самостійно реалізовувати творчі задуми з перетворення об'єктів довкілля з використанням різних матеріалів під час виконання конструктивних, технічно-творчих завдань із моделювання, базуючись на знаннях відповідних засобів і предметно-практичних дій. Формування предметно-практичної компетентності, як конкретизовано в БҚДО, відбувається різними засобами: конструюванням (з паперу, тканини, природного й викидного матеріалу), моделюванням, ліпленням, аплікацією. Відповідно, предметно-практична компетентність – це здатність дитини реалізувати свої творчі ідеї, мрії та фантазії за допомогою різних матеріалів, відтворюючи предмети навколишнього світу за допомогою дорослого чи самостійно під час виконання конструктивних, технічно-творчих завдань (Базовий компонент дошкільної освіти, 2021). На нашу думку предметно-практична компетентність дитини дошкільного віку визначається як інтегральна характеристика, що відображає здатність дитини використовувати знання, уміння та навички в процесі взаємодії з предметним світом для розв'язання конкретних практичних завдань. Це поняття включає як когнітивний, так і практичний компоненти, сприяючи формуванню досвіду роботи з предметами довкілля.

Формування предметно-практичної компетентності дітей відбувається через предметно-практичну діяльність. Предметно-практична діяльність – це синтез предметної й практичної діяльності, що передбачає дії з предметами для досягнення конкретного практичного результату. Вона характеризується активною взаємодією дитини з навколишнім світом, під час якої дитина не тільки пізнає властивості предметів, а й використовує їх для досягнення певних цілей. Така діяльність мотивована, передбачає планування дій, їх виконання й оцінювання результату, прикладом є створення поробок із природних матеріалів. Тому така діяльність поєднує пізнання й результативність, вимагає планування дій і когнітивних процесів, включаючи мотиваційний, планувальний, операційний і рефлексивний компоненти. Отже, предметно-практична діяльність дітей середнього дошкільного віку – це активна, цілеспрямована взаємодія дитини з предметами навколишнього світу, у процесі якої вона пізнає властивості матеріалів, освоює різноманітні дії з ними, розвиває свої фізичні, пізнавальні та соціальні здібності. Це не просто гра з іграшками, а цілеспрямований процес, який сприяє формуванню в дитини уявлень про навколишній світ, розвиває її творчість, логічне мислення, дрібну моторику й інші важливі якості (Федорович, 2021).

Предметно-практична діяльність є необхідною умовою творчого розвитку дітей дошкільного віку, включає навчання дітей про характеристики предметів, а також про те, як вони використовуються й застосовуються. У методичних рекомендаціях до Базового компонента дошкільної освіти виділяються основні види діяльності дітей, які сприяють розвитку практичних і навчальних навичок: практична, ігрова, конструктивна та художньо-творча діяльність (Базовий компонент дошкільної освіти, 2021).

Природні матеріали становлять справжнє багатство довкілля, володіючи значним потенціалом для всебічного розвитку дитини. Їхня цінність визначається низкою ключових факторів: доступністю, оскільки їх легко знайти в природному середовищі; безпекою, що дає дітям змогу вільно досліджувати їх без ризику; багатофункціональністю, що відкриває безмежні можливості для створення різноманітних виробів і стимулювання уяви й творчих здібностей; пізнавальною цінністю, оскільки маніпуляції з ними сприяють засвоєнню знань про властивості (форму, колір, текстуру) і походження різних матеріалів; а також екологічністю, що формує бережливе ставлення до природи й усвідомлення її важливості (Гнізділова, Плисюк, 2024).

Педагогічний потенціал природного матеріалу (шишок, жолудів, камінчиків, листя, гілочок, піску) для розвитку предметно-практичної діяльності дітей середнього дошкільного віку проявляється в кількох важливих аспектах: маніпуляції з природними матеріалами (складання, нанизання, сортування, створення аплікацій) сприяють розвитку координації рухів пальців і кистей, що є важливою передумовою для підготовки до письма; дослідження фактури, форми, кольору, розміру та ваги природних об'єктів формує уявлення про властивості предметів навколишнього середовища й розвиває сенсорні здібності; стимулювання творчої активності, розкриття креативності, розвитку уяви та здатності створювати нові образи й композиції через виготовлення виробів, колажів, скульптур або ігор; формування практичних навичок, розвиток самостійності й відповідальності через проєктну діяльність, конструювання та створення корисних предметів (наприклад, іграшок або прикрас); формування емоційно-ціннісного ставлення до природи через залучення дітей до збирання матеріалів на прогулянках та обговорення їх значення і краси, що сприяє формуванню екологічної свідомості, усвідомленню важливості природи та її ресурсів; розвиток пізнавальної активності, інтересу до природничих наук, розширення кругозору через вивчення походження матеріалів, їх властивостей, циклів природи (Гарашенко, Літченко, 2019: 110–120).

Для розуміння особливостей педагогічного потенціалу природного матеріалу в розвитку предметно-практичної діяльності дітей середнього дошкільного віку доцільно узагальнити класифікації природних матеріалів. Їх можна розподілити на такі групи: рослинні матеріали (листя, квіти, плоди, насіння, гілочки, кора дерев); мінеральні (камінці, пісок, глина, черепашки); матеріали тваринного походження (пір'я, шерсть, кісточки).

Рослинні матеріали є невичерпним джерелом натхнення й можливостей для розвитку дітей. Вони не лише доступні, а й мають величезний потенціал для стимулювання пізнавальної активності, творчості й сенсорного розвитку. Основними перевагами рослинних матеріалів є їх натуральність і безпека, багатофункціональність (листя, квіти, шишки, жолуді можуть використовуватися для конструювання, малювання, аплікації, дослідів), доступність (можна зібрати під час прогулянок, що робить їх доступними в будь-який час року) і сезонність (зміна природних матеріалів протягом року сприяє розвитку спостережливості в дітей). Приклади використання рослинних матеріалів у предметно-практичній діяльності включають конструювання (будівництво з гілок, шишок, жолудів); малювання та ліплення (використання листя, квітів, трави для створення відбитків і композицій); аплікацію (створення картин із природних матеріалів); досліді (спостереження за змінами, що відбуваються з природними матеріалами (наприклад, проростання насіння)); ігри з природними матеріалами (наприклад, гра в камінчики, шишки).

Ефективна організація предметно-практичної діяльності дітей середнього дошкільного віку з природним матеріалом вимагає системного підходу, що ґрунтується на певних принципах, а також застосування адекватних методів, форм роботи та створення відповідного розвивального освітнього середовища. У контексті сучасного освітнього простору ЗДО особливого значення набуває інтеграція природного матеріалу в процес розвитку предметно-практичної діяльності, що сприяє реалізації вимог Базового компонента дошкільної освіти. Ефективність розвитку зазначеної діяльності залежить від створення певних педагогічних умов, що відповідають сучасним вимогам дошкільної освіти. Педагогічні умови включають створення відповідного насиченого предметного середовища, де діти можуть ознайомитися з властивостями природних об'єктів і матеріалів, взаємодіяти з ними у творчій і практичній діяльності, що максимально наближає природний світ до дитини й дає їй знання про різні явища природи, властивості матеріалів (пісок, глина, камінці тощо); роль вихователя як організатора, який стимулює самостійну активність дитини, підтримує її творчі ініціативи, дає можливість вибору предметів і способів діяльності, спрямовує розвиток терпеливості, наполегливості та здатності доводити справу до кінця; інтеграцію різних видів діяльності (предметно-практична, конструкторська, художня) з природним матеріалом, що сприяє розвитку пізнавальних процесів, уяви й практичних умінь; педагогічну підтримку творчого потенціалу дітей через художню працю, яка є продуктивним видом діяльності й сприяє розвитку конструктивного мислення та предметно-практичних навичок (Гужанова, Панченко, 2024: 166–178).

Організації предметно-практичної діяльності дітей середнього дошкільного віку з використанням природного матеріалу базуються на діяльнісному, ігровому й дослідницькому підходах, що забезпечує всебічний розвиток особистості в умовах сучасного освітнього простору. Діяльнісний підхід передбачає організацію освітнього процесу за принципом активної участі дітей у вирішенні практичних завдань із природним матеріалом, що сприяє розвитку предметно-практичних і технологічних навичок. Ігрова діяльність є основою предметно-практичної діяльності, яка мотивує дітей і допомагає їм реалізовувати творчі задуми через маніпуляцію з природними об'єктами (листя, гіллям, насінням тощо) у різних видах активностей. Підхід поступового ускладнення діяльності дитини з поступовим залученням до все більш складних видів роботи з природним матеріалом (наприклад, від простих дій збирання й сортування до посівів і догляду за рослинами). Інтеграція різних видів діяльності, зокрема включення художньої, конструкторської, дослідницької діяльності з природним матеріалом, підтримує комплексний розвиток дітей і формує позитивне ставлення до природи (Гужанова, Панченко, 2024).

Таким чином, ефективна організація предметно-практичної діяльності передбачає створення розвивального природного середовища, активне залучення дітей через ігрові й дослідницькі форми, стимулювання творчості та регулярний аналіз результатів їхньої діяльності під супроводом педагога.

Ефективні підходи до організації предметно-практичної діяльності з природним матеріалом передбачають застосування різноманітних методів, форм роботи та створення відповідного розвивального освітнього середовища. Для стимулювання активності, самостійності й творчості дітей використовуються такі групи методів:

- Наочні методи: спостереження (організація цільових спостережень за природними об'єктами (деревами, квітами, камінням) під час прогулянок, наприклад, вивчення форми та кольору листя різних порід дерев перед їх використанням в аплікації; демонстрація (показ зразків виробів і поетапна демонстрація процесу виготовлення, що допомагає дітям зрозуміти техніку роботи, наприклад, покрокова демонстрація створення «сонечка» з камінчика та пластиліну).

- Словесні методи: бесіди й пояснення (обговорення властивостей природних матеріалів, планування задумів, обмін ідеями, що сприяє розвитку мовлення та логічного мислення, наприклад, бесіда «Що ми знаємо про шишки?» перед початком конструювання з них); художнє слово (використання віршів, загадок, оповідань про природу, що створює емоційний фон і стимулює уяву).

- Практичні методи: вправи й ігри-експерименти, спрямовані на закріплення навичок роботи з матеріалами та розвиток дослідницької діяльності. Наприклад, ігри на сортування жолудів за розміром чи камінчиків за кольором; дослідження плавучості шишок; спільна діяльність дорослого і дітей, коли педагог є партнером, надаючи підтримку й заохочуючи самостійний пошук рішень. Як приклад – спільне створення макета «Лісова галявина» з використанням гілочок, моху, шишок; самостійна діяльність через заохочення дітей до вільної роботи над власними проектами, що розвиває ініціативу та креативність; проблемні ситуації (створення завдань, що вимагають від дітей самостійного пошуку рішення, розвиваючи їхнє критичне мислення й винахідливість, наприклад, «Як з'єднати дві гілочки, щоб вони міцно трималися без клею?» (пошук природних кріплень або використання пластиліну/глини)).

Організація предметно-практичної діяльності дітей середнього дошкільного віку з природним матеріалом може здійснюватися в таких формах: індивідуальна робота дає педагогу змогу надавати адресну допомогу, урахувати індивідуальні особливості розвитку дитини та корегувати її дії; підгрупова

робота – об'єднання дітей у малі групи сприяє розвитку комунікативних навичок, умінню співпрацювати, обмінюватися ідеями та взаємодопомозі; фронтальні заняття забезпечують систематичне ознайомлення з новими видами матеріалів, техніками роботи й реалізацію запланованих освітніх завдань.

Окрім того, для повноцінного розкриття потенціалу природного матеріалу як засобу розвитку предметно-практичної діяльності необхідне створення спеціально організованого освітнього середовища:

1. Наявність спеціалізованих зон: організація «куточків природи», «майстерень» або «STEM-осередків» у груповій кімнаті чи на території ЗДО, де діти мають постійний доступ до різноманітних природних матеріалів та інструментів. Наприклад, «Центр дослідження природи» з колекціями шишок, листя, піску, каміння, а також мікроскопами та лупами.

2. Збирання й систематизація природних матеріалів під час прогулянок (за видом, розміром, кольором) і правильне зберігання.

3. Забезпечення відповідним інструментарієм (наявність безпечних, адаптованих для дитячої руки інструментів: ножиць, клею, пензликів, ниток, пінцетів, контейнерів для сортування тощо).

4. Презентація дитячих робіт шляхом регулярного оформлення виставок дитячих поробок із природних матеріалів, які стимулюють інтерес, підвищують самооцінку дітей і демонструють їхні досягнення.

Висновки. Варто зазначити, що обґрунтування педагогічних умов та окреслення ефективних підходів до організації предметно-практичної діяльності дітей середнього дошкільного віку з використанням природного матеріалу є ключовим для відповідності сучасним вимогам освітнього простору ЗДО. Така комплексна організація не лише сприяє формуванню базових компетентностей дошкільника (пізнавальних, моторних, творчих, соціальних), а й виховує екологічну свідомість і створює міцну основу для його успішного навчання й адаптації в майбутньому.

Література

Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник : Т.О. Піроженко, член-кореспондент НАПН України, проф, д-р псих. наук ; авт. кол-в : Н. Гавриш, Брежнєва, О. Бєленька, О. Байєр, О. Рейпольська, Л. Загородня, М. Машовець, О. Половіна, Н. Левінець, І. Мордус, А. Шевчук, О. Косенчук, О. Безсонова, О. Корнєєва, С. Нерянова, Г. Лисенко Київ : Видавництво, 2021. 37 с.

Гарашенко Л.В., Літченко О. Д. Художня праця як засіб формування предметно-практичної компетентності у дітей дошкільного віку *Освітлогічний дискурс*. 2019. № 3–4 (26–27). С. 110–120.

Гнізділова О.А., Плисюк М.В. (2024). Формування графічних навичок дітей дошкільного віку засобами природних матеріалів. *Імідж сучасного педагога*. 2024. № 3(216). С. 89–92.

Гужанова Т.С., Панченко Є.С. Формування предметно-практичної, технологічної компетентності в нормотипових та дітей з ООП старшого дошкільного віку в процесі конструктивної діяльності. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», «Психологія», «Медицина»*. 2024. Вип. № 5(39). С. 166–178.

Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / Н.В. Гавриш, Т.В. Панасюк, Т.О. Піроженко, О.С. Рогозянський, О.Ю. Хартман, А.С. Шевчук ; за заг. наук. ред. Т.О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

Павленко В.В. Методи виховання Марії Монтессорі. *Методичні засади реалізації особистісно орієнтованого виховного процесу в сучасних освітніх засадах* : збірник науково-методичних праць / за редакцією О.О. Максимової, М.А. Федорової. Житомир : ФОП Левковець, 2012. 276 с. С. 218.

Парціальна програма розвитку дитини від 2 до 6 років через ГРУ «Творці майбутнього» та методичні рекомендації / О.Ю. Рома, Г.В. Малевич, І.Ю. Піскова, Г.В. Шварова, О.М. Шуляк ; The Lego® Foundation, 2022. 109 с.

Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан / за заг.ред. О.В. Низковської, 2017. 256 с.

Федорович А.В. Формування навичок художнього конструювання в дітей дошкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5 «Педагогічні науки: реалії та перспективи»*. 2021. Вип. 79. Т. 2. С. 166–170.

Organization of subject-practical activities of middle preschool age children using natural material in accordance with the requirements of the modern educational space of preschool

Sorochynska Oksana

*PhD in Pedagogy (Candidate of Pedagogical Sciences), Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Preschool and Inclusive Education
Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine*

Bloshchynska Lyudmila

*Higher Education Student
Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine*

The article is devoted to the analysis of psychophysical changes occurring in children of middle preschool age, which create favorable conditions for effective interaction with objects and intensification of cognitive activity; to the detailing and substantiation of pedagogical conditions and the delineation of effective approaches to the organization of subject-practical activities of children of middle preschool age using natural material. The purpose of the article is to substantiate pedagogical conditions and to outline effective approaches and methodological tools for the organization of subject-practical activities of children of middle preschool age using natural material in accordance with the requirements of the modern educational space of preschool education.

The research methodology is based on the analysis of regulatory documents on the organization of the educational process in preschool education, scientific sources and practical experience of preschool education. The methods of analysis, comparison, systematization, classification and generalization were used.

The results of the study demonstrate that the effectiveness of the development of subject-practical activities depends on the complex of pedagogical conditions. These include: creating a rich subject environment with natural objects, the role of the educator as an organizer that stimulates the child's independence and creativity, the integration of various types of activities with natural material and pedagogical support of creative potential. It was determined that the pedagogical potential of natural materials is manifested in the development of fine motor skills, sensory abilities, creative activity and the formation of environmental awareness. The article substantiates the use of visual (observation, demonstration), verbal (conversations, artistic word) and practical (exercises, game experiments, joint and independent activities, problem situations) methods in organizing the subject-practical activities of middle preschool children using natural material. Effective forms of work are determined: individual, subgroup and frontal. The importance of a specially organized educational environment is emphasized, which includes specialized zones ("nature corners", "workshops"), systematization of materials, provision with tools and presentation of children's works.

The conclusions emphasize that the comprehensive organization of subject-based and practical activities not only contributes to the formation of basic competencies of a preschooler, but also cultivates environmental awareness, creating a solid foundation for his successful learning and adaptation in the future.

Keywords: *subject-practical competence, subject-practical activity, natural materials, children of middle preschool age, educational process, preschool educational institution, pedagogical conditions and approaches, regulatory and legal aspects.*

References

- Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [Basic component of preschool education]. / Naukovyi kerivnyk: T.O. Pirozhenko, chlen-korespondent NAPN Ukrainy, prof, d-r psyk. nauk; Avt. kol-v: N. Havrysh, Brezhnieva, O. Bielienska, O. Baiier, O. Reipolska, L. Zahorodnia, M. Mashovets, O. Polovina, N. Levinets, I. Mordus, A. Shevchuk, O. Kosenchuk, O. Bezsonova, O. Kornieieva, S. Nerianova, H. Lysenko K.: Vydavnytstvo, 2021. 37 s. [in Ukrainian].
- Harashchenko, L.V., & Litichenko, O. D. (2019). Khudozhnia pratsia yak zasib formuvannia predmetno-praktychnoi kompetentnosti u ditei doshkilnoho viku [Artistic work as a means of forming subject-practical competence in preschool children]. *Osvitohichnyi dyskurs*, № 3–4 (26–27). S. 110–120 [in Ukrainian].

Hnizdilova, O.A., & Plysiuk, M.V. (2024). Formuvannia hrafichnykh navychok ditei doshkilnoho viku zasobamy pryrodnykh materialiv [Formation of graphic skills of preschool children using natural materials]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, (3(216), 89–92 [in Ukrainian].

Huzhanova, T.S., & Panchenko, Ye.S. (2024). Formuvannia predmetno-praktychnoi, tekhnolohichnoi kompetentnosti v normotypovykh ta ditei z OOP starshoho doshkilnoho viku v protsesi konstruktyvnoi diialnosti [Formation of subject-practical, technological competence in normotypical and children with special educational needs of older preschool age in the process of constructive activity]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky (Serii «Pedahohika», Serii «Psykhologhiia», Serii «Medytsyna»)*. Vyp. № 5 (39). S. 166–178 [in Ukrainian].

Dutkevych, T.V. (2012). Dytiacha psykholohiia [Child psychology]. Navch. posib. K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2012. 424 s.

Osvitnia prohrama «Vpevnenyi start» dlia ditei starshoho doshkilnoho viku [Educational program «Confident Start» for children of senior preschool age] / [N.V. Havrysh, T.V. Panasiuk, T.O. Pirozhenko, O.S. Rohozianskyi, O.Yu. Khartman, A.S. Shevchuk]; Za zah. nauk. red. T.O. Pirozhenko. K. : Ukrainska akademiia dytynstva, 2017. 80 s. [in Ukrainian].

Pavlenko, V.V. (2012). Metody vykhovannia Marii Montessori [Maria Montessori's methods of education]. Metodychni zasady realizatsii osobystisno oriietovanoho vykhovnoho protsesu v suchasnykh osvitykh zasadakh: zbirnyk naukovykh-metodychnykh prats / za redaktsiieiu O.O. Maksymovoi, M.A. Fedorovoi. Zhytomyr: FOP Levkovets, 2012. 276 s. S. 218 [in Ukrainian].

Partialna prohrama rozvytku dytyny vid 2 do 6 rokiv cherez HRU «Tvortsi maibutnoho» ta metodychni rekomendatsii [Partial program for the development of a child from 2 to 6 years old through the GRU «Creators of the Future» and methodological recommendations]. / O.Iu. Roma, H.V. Malevych, I.Iu. Piskova, H.V. Shvarova, O.M. Shuliak; The Lego® Foundation. 2022. 109 c. [in Ukrainian].

Prohrama rozvytku dytyny doshkilnoho viku «Ukrainske doshkillia» [Preschool Child Development Program «Ukrainian Preschool»]. / O.I. Bilan. Za zah. red. O.V. Nyzkovskoi. 2017. 256 s. [in Ukrainian].

Fedorovych, A.V. (2021). Formuvannia navychok khudozhnoho konstruiuvannia v ditei doshkilnoho viku [Formation of artistic design skills in preschool children]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Serii 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*, 79, 22, 166–170 [in Ukrainian].

Received: August 05, 2025
Accepted: September 02, 2025
Published: October 21, 2025